

Дрюк Наталія,
студентка 1 курсу маг-ри факультету філології та соціальних комунікацій
Наук. керівник: С. М. Глазова,
к. філол. н., доцент (БДПУ)

СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ У ТВОРАХ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО

За кілька останніх років уже цілком усталилася думка про те, що Микола Хвильовий є класиком української літератури, основоположником романтичної течії в ХХ столітті. Центральною для творчої манери М. Хвильового є проблема людини в її стосунках з революцією та історією, людини, яка спізнала весь трагізм буття сучасного їй світу. Романтично забарвлені герої Хвильового найчастіше вступають у гострий конфлікт із своїм часом, його одновимірною буденністю. Аналіз прозових творів М. Хвильового дозволяє зробити висновки, що письменник використовує еліптичні, номінативні, неповні речення, речення суб'єктивної оцінки, конструкції прямої мови, риторичні запитання, вставні слова та безсполучникові речення. Безумовно, таке спрямування дослідження є **актуальним**, так як народна мова його творів є малодослідженою.

Мета дослідження – аналіз функційно-стилістичних особливостей номінативних речень у творах Миколи Хвильового.

Опираємось на класифікацію, яку пропонує С. Бевзенко [1, С. 99], виділяємо такі види іменних односкладних речень у творчості М. Хвильового: номінативні, генітивні та вокативні речення.

Назва категорії номінативних речень походить від латинського терміна *casusnominativus* за граматичною природою головного члена відповідно до морфологічної форми його вираження. З-поміж інших типів односкладних речень номінативні вирізняються тим, що за способом вираження головного члена належать до іменних конструкцій.

Отже, **номінативні речення** – це односкладні речення типу *А от і клуні!* [4, С. 124], які стверджують наявність, існування якихось предметів, явищ, станів дійсності. Це іменні односкладні речення із загальним значенням буття, існування предмета мовлення чи думки [1, С. 101]. Порівняно із двоскладними й односкладними реченнями інших типів вони характеризуються відчутною своєрідністю. Визначальною їх особливістю є те, що їм властива фрагментарність і водночас велика інформативність. Вони називають не просто окремі деталі ситуації, а деталі дуже істотні, важливі, розраховані на досвід і уяву слухача або читача, такі, за якими він може уявити загальну картину описуваної ситуації чи події.

Мінімальний склад номінативного речення – один іменник у називному відмінку, який є його головним членом. Таке речення є номінативним непоширеним: *Дим...*[4, С.139]; *...Очі...*[4, С. 156]; *...Точка* [4, С. 162]; *Ніч* [4, С. 206]; *...Пауза* [4, С. 217].

Номінативні речення типу – *Ех ти, життя прокляте!* [4, С. 139], – *Ах, зелені мої сні за далеким невимовним* [4, С. 140] характеризуються особливістю вживання у творчості М. Хвильового. Так, зустрічаємо випадки, коли головний член номінативного речення у творах митця є виразником

особливого значення – значення предмета, що є істотною ознакою всієї ситуації. Це й зумовлює його специфічність. Головний член в даній ситуації має форму, що збігається з підметом, проте називає не носія ознаки, як у двоскладних реченнях, а ознаку особливого типу [2, С. 102]. Зважаючи на своєрідність своєї ознакової семантики, головний член номінативного речення не має властивостей присудка. Він не може вживатися зі зв'язкою і виражати модально-часові значення. Відношення названого ним предмета чи явища дійсності мовець передає тільки за допомогою інтонації. Повідомляючи окремі «предметні» деталі ситуації, номінативні речення завжди передбачають реальну модальність і одне зі значень теперішнього часу [2, С. 102]. Отже, стверджуючи наявність тих чи інших явищ, подій або предметів, номінативні речення не можуть вживатися зі значенням минулого або майбутнього часу. Водночас з їх семантики випливає, що вони не можуть бути заперечними, а лише стверджувальними, як от *Легенький золотий сум* [4, С. 135]; *Нарешті вечір* [4, С. 164]; *Глибокі борозни літ* [4, С. 175] або окличними: *Галас! Галас! Галас!* [4, С. 185]. Таким чином, номінативним реченням однаковою мірою притаманні такі ознаки, як предикативність і модальність – найважливіші, найнеобхідніші ознаки будь-якого речення. Однак у номінативних реченнях обидві вони виражаються не словесно, а за допомогою розповідної або окличної інтонації.

Ствердження наявності, існування певних фактів складає логічну і функційну основу номінативних речень. Вони є у вищій мірі контекстними реченнями, бо звичайно використовуються разом з іншими реченнями, виступають серед них, становлячи одну з ланок розгорнутої оповіді, як от: *...Зима, хуга, буруни, іще буруни... Потяг, залізниця й рейки, рейки в степ* [4, С. 157]; *Ніч. Весна. Міст. Марія* [4, С. 302]; *Темний вітер, сіверко. Білий вітер* [4, С. 179]. Але й без інших речень вони можуть зберігати свою самостійність, бути цілком зрозумілими, якщо тільки цьому сприяє достатність ситуації, напр. *Росія, Україна, Сибір, Польща* [4, С. 156]; *Німці, поляки, петлорівці – ще, ще,ще...* [4, С. 161]; *...Колонії, вілли* [4, С. 135]; *Крик. Крик. Крик* [4, С. 227].

Як уже зазначалося, головний член номінативного речення виражається формою називного відмінка іменника, напр.: *Увага!* [3, С. 44]; *Тьма!* [3, С. 47]; *Тривога* [3, С. 52]; *Город* [3, С. 62]; *Тиша* [4, С. 294].

Використання номінативних речень М. Хвильовим – цілком закономірне явище, яке свідчить про виразну народну основу мови письменника. Глибоко народна мова його творів відзначається надзвичайним лаконізмом, наявністю великої кількості коротких простих речень, що являють собою репліки діалогу, обірваних або незакінчених речень, слів-речень, багатством інтонацій, виразним емоційно-експресивним колоритом.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис: навч. посіб. К.: Вища шк., 2005. 270 с.
2. Пешковський А. М. Російський синтаксис у науковому висвітленні. М.: Учпедгиз, 1938. 175 с.

3. Хвильовий М. Вибрані твори / упоряд. текстів, передм. та прим. О. В. Муслієнко. Харків: Вид-во «Ранок», 2008. 352 с.

4. Хвильовий М. Твори: у 2 т. К.: Дніпро, 1990. Т. 1: Поезія. Оповідання. Новели. Повісті / упоряд. М. Г. Жулинський, П. І. Майдаченка; передм. М. Г. Жулинського. 650 с.

Анастасія Ємельяненко,
студентка ЗУМЛ групи
факультету філології та соціальних комунікацій
Науковий керівник: Ганна Вусик,
к. філол. н., доцент (БДПУ)

ТИПЫ ЭМОТИВНОЙ ЛЕКСИКИ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ МАРИИ ТРАУБ

Лингвисты уже давно обратили внимание на вопрос соотношения языковых единиц и выражаемых человеком эмоций.

Слова, выражающие сильное проявление чувств, определяются в современной научной литературе как «эмотивная лексика». Для неё характерно значение эмоциональности. Эмотивная лексика играет важную роль в человеческой жизни. В течение всей своей жизни человек испытывает разные эмоции, они сопровождают человека во время общения, рефлексии, размышления: мы радуемся, разочаровываемся, смеемся, ненавидим и любим. Сегодня эмоция становится одним из видов коммуникации, а эмотивная коммуникация приобретает все большую значимость в современном мире. Отношение человека к жизни, к другим членам общества пронизано эмоциями. Без эмоций современное общение затруднено, а роль эмоций в современном мире все возрастает. Эмотивная лексика все больше используется в текстах различных функциональных стилей, проникает в общественно-политический стиль речи и в бытовое общение. Эти факты убеждают современного исследователя в необходимости более глубокого и детального изучения вопроса на современном текстовом материале, который позволит сделать срез использования эмотивной лексики в сознании современного человека. Этим определяется **актуальность** нашего исследования.

Цель работы – провести анализ эмотивной лексики в функционально-семантическом аспекте в художественном тексте (на материале повести М. Трауб «О чем говорят младенцы»).

Достижение поставленной цели требует решения следующих **задач**:

1. Описание теоретической базы исследования. Определение понятия «эмотивная лексика» в современной лингвистической литературе.
2. Представление различных классификаций эмотивной лексики в основополагающих лингвистических работах.
3. Отбор материала для исследования: выделение методом сплошной выборки в повести М. Трауб контекстов, содержащих эмотивную лексику.
4. Выявление и характеристика лексико-семантических групп слов-эмотивов в выделенных контекстах.